

Ἡ Οὐδετέρα Ἐπικράτεια δὲν πρέπει νὰ
εἶδῃ ἄσυλον εἰς τὰ στρατεύματα τῆς
μαχημένης Δυνάμεως, ἐπὶ σκοπῶ
τοῦ νὰ ἐφορμήσωσιν ἐκ νέου κατὰ
τῆς ἑτέρας.

Ὅταν ὁ γείτων μου εἶδῃ ἄσυλον εἰς τοὺς ἐχθροὺς μου,
εὐρισκομένους εἰς ἄκραν στενοχωρίαν, ἢ ὄντας πολλὰ
ἀνικάνους εἰς τὸ ν' ἀποφύγῃ τὸν ὀλεθρὸν των, ἀφί-
νων εἰς αὐτοὺς τὸν καιρὸν τοῦ νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὰς
ἐλλείψεις των, καὶ νὰ εὕρῃ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ
ἐπιχειρησῶσι νέαν ἔφοδον κατ' ἐμοῦ, εἶναι ἀναντιόρ-
τον, ὅτι ὁ τοιοῦτος τρόπος, ὁ τόσο ἐπιζήμιος καὶ
εἰς τὴν ἀσφάλειάν καὶ εἰς τὰ συμφέροντά μου, εἶναι
ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ὑποσχεθεῖσαν Οὐδετερότητα : πρέ-
πει ἄρα ὁ γείτων οὗτος, ὅταν οἱ νικηθέντες ἐχθροί
μου καταφύγῃσιν εἰς αὐτὸν, ἐὰν ἡ φιλανθρωπία δὲν
συγγορῇ νὰ τοὺς ἀποβάλῃ, νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ δι-
έλθωσιν, ἢ νὰ φύγῃσιν πάλιν ἀμέσως, καὶ νὰ μὴ στέφ-
ξωσιν τὸ νὰ διαμένωσιν ἐπὶ πολὺ εἰς τοὺς τόπους του,
καιροφυλακτοῦντες διὰ νὰ ἐφορμήσωσιν πάλιν κατ' ἐμοῦ :
ἐὰν δὲ πράξῃ τὸ ἐναντίον, τότε μὲ δίδει τὸ δικαίω-
μα τοῦ νὰ ὑπάγω ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ τοὺς ζητήσω, καὶ
νὰ τοὺς κτυπήσω ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας τοῦ γείτονός
μου. Τὸ ἄτοπον τοῦτο συμβαίνει εἰς ἐκείνους μάλιστα
τοὺς Ἡγεμόνας, οἵτινες δὲν εἶναι ὅσον πρέπει ἰσχυροὶ,

ὥστε νὰ κάμνωσι τὰ ξένα ἔθνη νὰ σέβωνται τὰ σύνο-
ρά των , καὶ ἐπομένως οἱ τόποι των γίνονται τοῦ πο-
λέμου θέατρον , οἱ δὲ μαχόμενοι ἐφορμῶσι , στρατοπε-
δεύουσι , πολεμοῦσιν , ὡς νὰ ἦτον τόπος ἀνοιχτός εἰς
τὸν τυχόντα.

Περὶ Δικαιώματος τοῦ ἐξασθενεῖν τὸν ἐχθρὸν διὰ νομίμων μέσων.

Ἐπειδὴ σκοπὸς τοῦ Δικαίου Πολέμου εἶναι τὸ νὰ δα-
μασθῇ ὁ ἀδίκος Δυνάστης , καὶ νὰ καθυποβληθῇ διὰ
τῆς βίας , ὅστις κωφεύει εἰς τὴν φωνὴν τῆς δικαιοσύ-
νης , διὰ τοῦτο τὸ ἀντιμαχόμενον μέρος ἔχει τὸ δι-
καίωμα νὰ πράξῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ του πᾶν ὅ, τι εἶ-
ναι ἀναγκαῖον εἰς τὸ νὰ τὸν ἐξασθενήσῃ καὶ νὰ τὸν
κάμῃ ἀνίκανον τοῦ νὰ ἐναντιωθῇ καὶ νὰ ὑποστήσῃ τὴν
ἀδικίαν του ὅθεν δύναται νὰ ἐκλέξῃ ὅλα τὰ μέσα ,
τὰ πλέον ἰσχυρὰ καὶ ἀρμόδια εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ,
ἀρκεῖ μόνον , ὅτι τὰ μέσα ταῦτα νὰ μὴν ᾔναι ἀχρεῖα
καὶ μισητὰ , μῆτε παράνομα καὶ ἐμποδισμένα ἀπὸ τοὺς
νόμους τῆς φύσεως.

Δικαίωμα εἰς αὐτὸ τὸ ἄτομον τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Ἐχθρὸς , ὅστις ἀδίκως μὲ πολεμεῖ , μὲ δίδει ἀ-
ναμφιβόλως τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀντιπολεμήσω μὲ βί-

αν τὴν κατ' ἐμοῦ βίαν τοῦ κ' ἐκεῖνος, ὅστις μὲ
 προβάλλει τὰ ὄπλα τοῦ, ὅταν ἐγὼ δὲν ζητῶ ἄλλο
 παρὰ τὸ δίκαιόν μου, γίνεται ὁ κυρίως πρωταίτιος
 τοῦ κακοῦ διὰ τῆς ἀδίκου τοῦ ἀντιστάσεως εἰς τὸ ζή-
 τημά μου. Ὅθεν ὡς μόνος ἀρχέκακος μὲ βιάζει κ' ἐ-
 μέ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν βίαν διὰ ν' ἀποφύγω τὴν
 ζημίαν, τὴν ὁποῖαν θέλει νὰ μὲ προξενήσῃ ἢ εἰς τὸ
 αἰτομόν μου, ἢ εἰς τὰ πράγματά μου. Ἄν τὰ ἀποτελέ-
 σματα τῆς βίας, τὴν ὁποῖαν ἀναγκάζομαι νὰ μεταχει-
 ρισθῶ ἀμοιβαίως, φθάσουν εἰς βαθμὸν, ὥστε νὰ τὸν ἀ-
 φαιρέσω καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν, αὐτὸς μόνος, καὶ ὄχι
 ἐγὼ, εἶναι αἷτιος τῆς τοιαύτης του δυστυχίας: διότι,
 ἐὰν ἐγὼ διὰ νὰ σώσω τὴν ζωὴν του, ἤμην ὑπόχρεως
 νὰ ὑποφέρω τὴν ζημίαν, ὅλοι οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι,
 ἐντὸς ὀλίγου, ἤθελαν γενῆ θύματα τῶν κακοποιῶν. Ἐκ
 τούτου καὶ μόνου τοῦ λόγου πηγάζει τὸ δικαίωμα τοῦ
 φονεύειν τοὺς ἐχθροὺς ἐν καιρῷ Δικαίου πολέμου.
 Ὄταν ἀδύνατον μὲ ἄλλον τινὰ τρόπον νὰ ὑπερνικήσῃς
 τὴν ἀδικον ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ νὰ τὸν δαμά-
 σῃς μὲ τρόπον γλυκὴν καὶ πρᾶον, τότε ἔχεις τὸ δι-
 καίωμα νὰ τὸν ἀφαιρέσῃς τὴν ζωὴν. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄ-
 νομα Ἐχθρὸς πρέπει νὰ συμπεριλαμβάνωνται, καθὼς
 εἵπομεν ἀλλαγῶν, ὄχι μόνον ὁ πρωταίτιος τοῦ πο-
 λέμου, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐνοῦνται μετ' αὐτοῦ, καὶ μά-
 χονται ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ὅρια τοῦ δικαιώματος τούτου. Δὲν δύ-
ναται τις νὰ φονεύσῃ ἐχθρὸν, ὅστις
παύσῃ ἐναντιούμενος ἢ μαχόμενος.

Ἀλλ' ὁ αὐτὸς λόγος, ὅστις ἐξηγεῖ τὸ δικαίωμα τοῦ
φονεῦν τοὺς ἐχθροὺς, προσδιορίζει ἐπίσης καὶ τὰ ὅρια
τοῦ δικαιώματος τούτου. Εὐθὺς ἀφ' οὗ ὁ ἐχθρὸς
ἢ ὑποταγῇ, ἢ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, σὺ τότε δὲν
δύνασαι πλέον νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃς τὴν ζωὴν·
πρέπει ἄρα νὰ φειδώμεθα τῆς ζωῆς ἐκείνων,
οἱ ὅποιοι ἐν καιρῷ μάχης καταθέσουν τὰ ὅ-
πλα, καθὼς καὶ ὅταν πολιορκουῦμεν χώραν τι-
νὰ, πρέπει ἐπίσης νὰ χαρίζωμεν τὴν ζωὴν
εἰς τὴν φρουράν, ἥτις προτείνει συνθήκας.
Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐπαινέσωμεν, ὅσον πρέπει, τὴν φι-
λανθρωπίαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὴν σήμερον πολεμοῦσι
τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης : ὥστε ἐὰν κάποτε, εἰς τὴν
ἔξοχον τῆς μάχης ὁ ἀπλοῦς στρατιώτης παραβαίῃ τὰ
χρέα του, καὶ σκληρύνεται κατὰ τῶν παραδιδομένων,
τοῦτο γίνεται πάντοτε ἄνευ τῆς θελήσεως τῶν ἀξιω-
ματικῶν, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται νὰ σώσωσι τὴν ζω-
ὴν τῶν ἀόπλων ἐχθρῶν.

Περὶ μιᾶς καὶ μόνης περιστάσεως, κα-
θ' ἣν δύναται τις νὰ μὴ χαρίσῃ
τὴν ζωὴν εἰς τὸν ἐχθρὸν.

Εἶναι ὅμως μία περίστασις, κατὰ τὴν ὁποίαν δύνα-

τκή τις νά ἀρνηθῆ τὴν ζωὴν εἰς τὸν ἐχθρὸν, μ' ὅλον
 ὅτι παραδοθέντα, καθὼς καὶ νά μὴ δεχθῆ πᾶσαν συμ-
 φωνίαν μὲ γῶραν πολιορκουμένην, καὶ οὕσαν εἰς τὰ
 ἔσχατα· λέγω, ὅπότεν ὁ ἐχθρὸς οὕτως ἐγενεν ἔνοχος
 μεγάλου τινὸς ἐγκλήματος ἐναντίον τοῦ Δικαίου τῶν
 ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα ὅπότεν παρέβη τὸ δίκαιον τοῦ
 πλέμου, τὸ νά μὴ χαρίσῃ πλέον εἰς αὐτὸν τὴν ζω-
 ῆν, τούτο δὲν προέρχεται διόλου ἐκ τοῦ ὅτι ἀπαιτεῖ
 ἀφευκτως ὁ πόλεμος σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν, ἀλ-
 λά γίνεται πρὸς ποινὴν καὶ παιδείαν τοῦ ἐγκλήματός
 του, κατὰ τὸ ὅποιον ἔχει δικαίωμα ὁ βλαβεὶς νά παι-
 δεύσῃ τὸν βλάψαντα· ἀλλ' ἡ ποινὴ αὕτη, διὰ νά ᾔ-
 ναι δίκαια, πρέπει νά γίνεται μόνον κατὰ τοῦ ἐνό-
 χου, εἴτουν τοῦ πταίστου· οὕτω, φ : ε : ὅταν τις πο-
 λεμῆ μὲ ἔθνος ἄγριον καὶ σκληρὸν, τὸ ὅποιον δὲν ἔ-
 χει κανὲν αἴσθημα φιλανθρωπίας, τότε δύναται ὁ ἐ-
 ναντίος, διὰ νά σωφρονίσῃ τὸ τοιοῦτον ἔθνος, νά τι-
 μωρήσῃ τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες ἤθελον περιπέσει
 εἰς χεῖράς του (διότι καὶ αὐτοὶ εἶναι εἰς τὸν ἀριθμὸν
 τῶν ἐνόχων), προσπαθῶν μὲ ταύτην τὴν φαινομένην
 σκληρότητα, νά κάμῃ τὸ πραγματικῶς σκληρὸν ἐκεῖνο
 ἔθνος νά γνῶρίσῃ τοὺς νόμους τῆς φιλανθρωπίας. Ση-
 μειωτέον ὅμως, ὅτι ὡσάκις δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκ-
 αία ἡ τοιαύτη αὐστηρότης, προτιμᾶται πάντοτε ἡ
 εὐσπλαγγία. Ἡ Κόρινθος κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Ῥω-
 μάνοισ, διότι ἠθέτησε τὸ δίκαιον τῶν ἀνθρώπων, ἐ-
 ξυβρίσασα τοὺς πρέσβεις τῆς Ῥώμης : ἀλλὰ τὴν σκλη-
 ρότητα ταύτην τῆς Ῥώμης καὶ ὁ Κικέρων καὶ ἄλλοι
 πολλοὶ μεγάλοι ἄνδρες τὴν κατεδίδαξαν διότι σκλη-
 ρὸς καὶ ὀμώτατος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις θέλων νά τι-

μωρήση μόνον τὸν Ἡγεμόνα τινὸς ἔθνους θυσιάζει τὸν ἀθῶον λαόν.

Περὶ Ἀντεκδικήσεως (Représailles).

Ἡ φύσις τῆς παρούσης πραγματείας μᾶς φέρει εἰς τὸ νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τινος ἄλλου εἴδους ἐκδικήσεως; ἥτις συμβαίνει ἐνίοτε εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὀνομάζεται Ἀντεκδίκησις (ὅπερ ἐστὶν ἀνταπόδοσις τῆς ἰδίας ποινῆς εἰς ὑποχειρίους ἐχθροὺς διὰ ποινὴν ἄδικον, τὴν ὁποίαν οἱ ἐχθροὶ ἐπέβαλον εἰς τοὺς ἰδικούς μας). Ὄταν, ἐξ ὑποθέσεως, ὁ στρατηγὸς τοῦ ἐχθροῦ φονεύσῃ ἀδίκως τινὰς τῶν αἰχμαλώτων, τότε τὸ ἐναντίον μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσιν οἱ φονευθέντες, φονεύει ἀμοιβαίως τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν καὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ἐκ τῶν παρ' αὐτῷ αἰχμαλώπων, ἀνηκόντων εἰς τὸν ἐχθρὸν, κοινοποιῶν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι θέλει ἐξακολουθεῖ νὰ τὸν ἀντιπληρῶνῃ μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ τοῦτο, διὰ νὰ τὸν ὑποχρεώτῃ νὰ φυλάττῃ εἰς τὸ ἐξῆς τοὺς νόμους τοῦ πολέμου. Τῇ ἀληθείᾳ εἶναι μεγάλη ἀθλιότης τὸ νὰ βιάζηται τις νὰ φονεύῃ τόσον ἀσπλάγχχνως τὸν αἰχμάλωτον στρατιώτην, ἢ ἄλλον τινὰ, διότι ἔσφαλεν ὁ Στρατηγὸς του, καὶ μάλιστα ἐὰν ὁ καταδικαζόμενος ἔλαβεν ὑπόσχεσιν νὰ μὴ πειραχθῇ ἡ ζωὴ του· μ' ὅλα ταῦτα, ἐπειδὴ ὁ Βασιλεὺς, ἢ ὁ Στρατηγὸς του ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ θυσιάσωσι τὴν ζωὴν τῶν ἐχθρῶν των, ἕνεκα τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας των καὶ τῆς τῶν περὶ αὐτὸν,

διὰ τοῦτο δύναται καὶ αὐτὸς ἐπίσης νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τινῶν αἰχμαλώτων, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ ὅπως μεταχειρίσθῃ ὁ ἐχθρὸς τοὺς ἰδικούς του (*), πλὴν εἶναι πολὺ πλέον ἀξιέπαινον τὸ νὰ μιμηθῇ τις τὸν Σκιπίωνα. Οὗτος ὁ μέγας ὄντως ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ὑπέταξε τινὰς ἐκ τῶν μεγιστάνων Ἰσπανῶν, οἵτινες εἶχον ἀποστατήσῃ κατὰ τῆς Ῥώμης, τοῖς ἔδωκε νὰ ἐννοήσουν, ὅτι, ἂν εἰς τὸ ἐξῆς φανῶσιν ἀπειθεῖς, δὲν ἤθελε παιδεύσει τοὺς ἀθώους ὁμήρους (ἐνέχυρα), ἀλλ' ἐκείνους τοὺς ἰδίους, καὶ ὅτι δὲν ἤθελεν ἐκδικηθῆ τοὺς ἀόπλους ἐχθροὺς, ἀλλ' ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον λάβει τὰ ὄπλα κατὰ τῆς Ῥώμης. Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος παραπονούμενος διὰ τινὰς καταχρήσεις τοῦ Δαρείου, τὸν ἐμήνυσε, ὅτι, ἂν κάμῃ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν πόλεμον, θέλει τὸν καταδιώξει ὅσον δύναται, καὶ δὲν θέλει τὸν ἀφήσει οὐδὲ στιγμὴν ἡσυχίας. Ἴδου λοιπὸν μὲ ποῖα παραδείγματα πρέπει νὰ ἀναγκαιτίζῃ τις τὸν ἐχθρὸν, ὅστις παραβαίνει τοὺς πολεμικοὺς νόμους, καὶ ὄχι ἐκδικούμενος ἀθώους ἀνθρώπους.

Ἄν δύναταί τις νὰ παιδεύσῃ μὲ θάνατον τὸν Φρούραρχον τόπου τινὸς διὰ τὴν πεισματικὴν του ἀντίστασιν.

Εἶναι ἄπορον πῶς ἠμπόρεσαν τινὲς νὰ φαντασθῶσιν

(*) Ὁ Λύσανδρος (Στρατηγὸς Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης), ἀφ' οὗ ἐξουσίασε τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων, ἐδιώρισε νὰ φανευθεῖν οἱ αἰχμαλῶτοι διὰ τὴν μεγάλην σκληρότητα, τὴν ὁποίαν εἶχον μεταχειρισθῇ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ὄλεον

εἰς ἓνα κίϋνα τόσον πεφωτισμένον , ὅτι δύναται νὰ τιμωρήσῃ μὲ θάνατον τὸν Φρούραρχον ἐκεῖνον , ὅστις ὑπερασπίσθη τὸν τόπον του μέχρις ἐσχάτης στιγμῆς : ἢ ἐκεῖνον , ὅστις , εὐρισκόμενος εἰς κακὴν τοποθεσίαν , ἐτόλμησε ν' ἀντιστῆ εἰς στράτευμα πολυάριθμον. Ἡ γνώμη αὕτη ἐπεκράτει καὶ εἰς τὸν τελευταῖον αἰῶνα , τὴν ὁποίαν ἐπρέσβευον ὡς πολεμικὸν νόμον , καὶ ὅμως μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐξῆλθον ἀκόμη οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν ἀπάτην. Ὡ ποία σαθρὰ ἰδέα τοῦ νὰ παιδεύουν ἓνα γενναῖον ἄνθρωπον , διότι ἔκαμε τὸ χρέος του ! Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος εἶχε βέβαια πολλὰ διαφορετικὰς ἀρχὰς , ὅταν ἐπρόσταζε νὰ σώσῃσιν τινὰς τῶν Μιλησίων διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξαν ἀνδρείαν καὶ πίστιν των. Ὁ Πάτων συρόμενος εἰς τὴν καταδίκην κατ' ἐπιταγὴν Διονυσίου τοῦ τυράννου , διότι εἶχε πεισματώδως ὑπερασπισθῆ τὴν πόλιν Ῥάγιον , τῆς ὁποίας ἦτον διοικητής , ἐφώναζεν ὅτι ἀδίκως τὸν ἐφόνευον , ὡς μὴ θελήσαντα νὰ προδώσῃ τὴν πόλιν , καὶ ὅτι ὁ οὐρανὸς ἤθελεν ἐκδικηθῆ μετ' οὐ πολὺ τὸν θάνατόν του : διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σικελιώτης Διόδωρος ὀνομάζει ταύτην τὴν ποινὴν ἀδικόν. Εἰς μάτην ἐπιχειρίζονται τινὲς νὰ ὑποστήσουν , ὅτι ἡ πεισματώδης ἀντίστασις γινομένη μάλιστα εἰς κακὴν τοποθεσίαν ἐναντίον ἑνὸς βασιλικοῦ στρατεύματος , δὲν ὠφελεῖ κατ' ἄλλο , εἰμὴ εἰς τὸ νὰ χύνεται περισσότερον αἷμα ἀνθρώπων· ἀλλὰ δὲν ἠξεύρουσιν , ὅτι μία τοιαύτη ἀντίστασις δύναται νὰ σώ-

---

τὸν καιρὸ ἐκεῖνου τοῦ πολέμου , καὶ μάλιστα διότι εἶχε μάθει τὴν βάρβαρον ἀπόφασιν τῶν Ἀθηναίων διὰ ν' ἀποκόψωσιν , εἰν ἐνίκων , τὴν δεξιὰν χεῖρα ὅλων τῶν αἰγυαλώτων· διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος ἄλλοθεν ἐξώσε παρά τὸν Ἀθηναίων , ὅστις εἶχεν ἐναντιωθῆ εἰς ταύτην τὴν ἐφύδριστον ἀπόφασιν τῶν Ἀθηναίων.

ση ὀλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν, ἐμποδίζουσα τὸν ἐχθρὸν ἡμέρας τινὰς, καὶ ὅτι, ὅσω περὶ τοποθεσίας, ἢ εὐτολμία ἀναπληροῖ τὴν ἀσθένειαν τῶν περιτειχισμάτων. Ὁ Γάλλος Καβαλλιέρος Βαγιάρ (Bayard), ἐμβὰς εἰς τὴν Μιζάραν (πόλιν τῆς Γαλλίας), τὴν ὑπερασπίσθη μὲ τὴν συνήθη ἀνδρίαν του, καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι ὁ γενναῖος καὶ ἄφοβος ἄνθρωπος εἶναι ἐνίστε ἱκανὸς νὰ σώσῃ μίαν πόλιν, τὴν ὁποῖαν ἄλλος τις εἰς τὸν τόπον του ἤθελε τὴν νομίσῃ ὡς ἀνίκανον ν' ἀντικρύσῃ τοῦ ἐχθροῦ τὴν θέαν. Ἡ ἱστορία τῆς περιφήμου πολιορκίας τῆς Μελίττης (Μάλτας) μᾶς διδάσκει ἐπίσης μέχρι τίνος ἄνθρωποι γενναϊόκαρδοι δύνανται νὰ παρατείνουν τὴν ἀντίστασιν των, ὅταν ᾔναι ἀποφασισμένοι. Ὡ πόσα ὀχυρώματα παρεδόθησαν μ' ὄλον ὅτι ἠδύναντο νὰ βαστάσωσιν ἀκόμη πολὺν καιρὸν τὸν ἐχθρὸν, νὰ τὸν κάμουν νὰ καταναλώσῃ εἰς μάτην καὶ τὰς δυνάμεις του, καὶ τὸν ἐπίλοιπον καιρὸν τῆς Ἐκστρατείας, καὶ προσέτι νὰ διασωθῶσιν, ἐὰν ἐξτκολούθουν ἀνθιστάμενοι γενναϊότερον καὶ ὀρθώτερον!!! Ἐν ᾧ πρό τινων χρόνων ἔπιπτον τὰ ἰσχυρότερα φρούρια τῆς ὀλλανδίας, ἐν διαστήματι ὀλίγων μόνων ἡμερῶν εἶδομεν τὸν ἀνδρεῖον Στρατηγὸν Λεῦτρον (Leutrum) νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν Κόνιν (πόλιν τῆς Ἰταλίας εἰς Πιεμόντε) ἐναντίον τῶν ἐφόδων δύο κραταιῶν στρατευμάτων, νὰ διαμῆνῃ εἰς θέσιν τόσον ἐπισφαλῆ σαράντα ὀλοκλήρους ἡμέρας, νὰ σώσῃ τὴν πόλιν καὶ μετ' αὐτῆς ὄλον τὸ Πιεμόντε. Ἄν ἐπιμένης λέγων, ὅτι ἀπειλῶν διὰ τοῦ θανάτου τὸν Φρούραρχον, δύνασαι νὰ συντέμῃς μίαν αἱματώδη πολιορκίαν, νὰ φυλάξῃς τὰ στρατεύματά σου ἀπὸ τὴν βλάβην, καὶ νὰ κερδίσῃς καιρὸν, ὅστις σὲ εἶναι πολῦτιμος εἰς ἄλλας πράξεις, ἐγὼ σὲ ἀποκρίνομαι, ὅτι ὁ γενναϊόκαρδος

ἄνθρωπος ἢ θέλει γελάσει διὰ τὰς ἀπειλάς σου , ἢ πα-
 ροργισθεὶς διὰ τὸν τοιοῦτον περιφρονητικὸν τρόπον σου ,
 θέλει προτιμήσει κάλλιον νὰ ταφῆ ὑπὸ τὰ ἐρίπεια τῆς
 θέσεώς του , νὰ σὲ πωλήσῃ πολλά ἀκριβὰ τὴν ζωὴν
 του , καὶ νὰ σὲ κάμῃ νὰ πληρώσῃ τὴν ἀδικίαν σου ἕ-
 κτός τούτου , κὰν ἤθελε σοὶ προξενηθῆ μέγιστον ὄφελος
 ἀπὸ τὸν παράνομον τρόπον σου , πάλιν δὲν σοὶ
 εἶναι συγχωρημένον νὰ τὸ πράξῃς διότι ἡ ἀδίκου ποι-
 νῆς ἀπειλὴ εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἄδικος , εἶναι μία
 ὕβρις , τὴν ὁποίαν εἶναι βάρβαρον νὰ ἐκτελέσῃς . Ἄν δὲ
 συμφωνῆς , ὅτι τὴν ἀπειλὴν ταύτην δὲν εἶναι δίκαιον νὰ
 τὴν βάλῃς εἰς πράξιν , τότε καταντᾶ καὶ γελοία καὶ
 περιττή . Ἄντι τούτων λοιπὸν δύνασαι νὰ μεταχειρι-
 σθῆς τὸς ἄλλα μέσα καὶ πλέον δίκαια , καὶ πλέον ἔν-
 τιμα , διὰ νὰ ὑποχρεώσῃς τὸν Φρούραρχον τοῦτον νὰ
 μὴ περιμένῃ τὴν ἐσχάτην στιγμὴν τῆς ἀμνηστίας , καὶ
 τοιοῦτον τρόπον μετέρχονται τὴν σήμερον ὅλοι οἱ φι-
 λάνθρωποι καὶ φρόνιμοι Στρατηγοὶ : δηλαδὴ , προσκα-
 λουσι τὸν Φρούραρχον νὰ παραδοθῆ , ὅταν
 ᾔναι ἀκόμη καιρὸς , καὶ τὸν προτείνουσι
 συνθήκας ἐντίμους καὶ ἐπωφελεῖς . συγ-
 χρόνως ὅμως δὲν λείπουν ἀπὸ τοῦ νὰ με-
 ταχειρισθῶσι καὶ τινὰς ἀπειλάς , ὅτι ἐὰν
 βραδύνη νὰ παραδοθῆ , δὲν θέλει εἶναι
 πλέον δεκτὸς , εἴμῃ ὡς αἰχμάλωτος τοῦ
 πολέμου , ἢ ὡς παραδιδόμενος εἰς τὴν δι-
 ἀκρισιν τῶν νικητῶν . Ἄν αὐτὸς ἐπιμένῃ , ἢ
 τέλος πάντων βιασθῆ νὰ παραδοθῆ εἰς τὴν διάκρισιν ,
 τότε ὁ νικητὴς δύναται νὰ μεταχειρισθῆ κ' αὐτὸν καὶ
 τοὺς στρατιώτας του μὲ ὅλην τὴν αὐστηρότητα , τὴν

ὅποιαν ἐπιτρέπει τὸ πολεμικὸν δικαίωμα· ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο ποτὲ δὲν ἐπεκτείνεται μέχρι θανάτου κατ'ἐκείνου, ὅστις ἀφῆκε τὰ ὅπλα, παρεκτός, εἴαν μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων ὁ νικηθεὶς ἔπταισε κατὰ τι πρὸς τὸν νικητὴν.

Ἡ μέχρις ἐσχάτης στιγμῆς ἀντίστασις ἐνὸς ὑπαλλήλου Ἀξιωματικοῦ τότε μόνον εἶναι ἀξία ποινῆς, ὅταν ἦναι προφανῶς ματάια· διότι εἰς τοιαύτην περίστασιν ἀπελπισίας ἢ ἐπίμονος ἀντίστασις εἶναι ἀπλοῦν καὶ καθαρὸν πείσμα, καὶ ὄχι ἀνδρία ἢ γενναιότης, καθότι ἡ ἀληθὴς γενναιότης ἔχει πάντοτε ἓνα σκοπὸν ὀρθὸν καὶ φρόνιμον· π. γ. Ἄς υποθέσωμεν, ὅτι μίᾳ Ἐπικρατεῖα ὑπετάγη ἐξ ἀλόκληρου εἰς τὸν νικητὴν, ἔκτος ἐνὸς καὶ μόνου ὀχυρώματος, καὶ ὅτι ἐλπίς ἐξωτερικῆς βοήθειας δὲν εἶναι παντάπασι, μήτε ἐκ μέρους συμμάχου τινός, μήτε ἄλλου φίλου καὶ καλοθελητοῦ, ὅστις νὰ ἐπιθυμῇ νὰ σώσῃ τοῦτο τὸ μόνον λείψανον τῆς ἐξουσιασθείσης Ἐπικρατείας, τότε πρέπει ἀμέσως νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ Διοικητὴς τούτου τοῦ ἐναπολειφθέντος μέρους περὶ τῆς καταστάσεως τῶν λοιπῶν πραγμάτων, νὰ τὸν προτρέψουν εἰς τὸ νὰ παραδώσῃ τὸν τόπον, καθὼς καὶ νὰ τὸν ἀπειλήσουν μὲ θάνατον, ἂν ἐπιμένῃ ἀνθιστάμενος ἀνωφελῶς, τὸ ὅποιον ἄλλον καρπὸν δὲν θέλει ἐπιφέρει πρὸς αὐτὸν, εἰμὴ τὴν χύσιν τοῦ αἵματος (*).

(*) Ἀλλὰ πᾶν εἶδος ἀπειλῆς δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ υποχρεώσῃ τὸν Διοικητὴν ἐκεῖνον ἢ τὸν Φρουραρχὸν εἰς τὸ νὰ παραδοθῇ· διότι εἶναι πολλαὶ ἀπειλαί, αἱ ὅποιαι προξενοῦσι φρίκην καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν. Ὄταν ὁ Λούκιος ΙἸ. Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ἐπολιόρκει κατὰ τὸ 1477 τὸ S. Omer (πόλιν τῆς Γαλλίας) παρρηγισθεὶς διὰ τὴν μακρὰν ἀντίστασιν τῶν πολιορκουμένων, ἐμήνυσε τὸν Διοικητὴν τῆς πόλεως ἐκείνης, τὸν Φίλιππον, υἱὸν τοῦ Ἀντωνίου καὶ γόθου τοῦ Βουρβόνη, ὅτι ἂν δὲν παραδώσῃ τὸν τόπον, θέ-

Ἄν αὐτὸς μένη ἄκαμπτος, τότε εἶναι ἄξιος τῆς δικαίας ἀπειληθείσης ποινῆς. Ταῦτα λέγων, ὑποθέτω ὅτι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου εἶναι προβληματικόν, καὶ ἐπομένως ἀδύνατον, ποῖον ἐκ τῶν δύο μαχομένων μερῶν ἔχει τὰ δίκαια, καὶ ὅτι ἐδῶ δὲν πρόκειται λόγος περὶ τῶν δεινῶν ἐκείνων περιστάσεων, καθὼς ὅταν θέλη τις ν' ἀποτινάξῃ ἓνα ζυγὸν τυραννίας ἀφόρητον· διότι εἰς τοιαύτην περίστασιν θέλει καθεὶς κλαύσει τὴν δυστυχίαν τοῦ Διοικητοῦ ἐκείνου, ὅστις προφανῶς ὑπερασπιζόμενος τὸ καλὸν μέρος καὶ δίκαιον, πολεμεῖ διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Πατρίδα του ἀπὸ τὴν δουλείαν, ὥστε ὅλοι οἱ γενναῖοι καὶ τίμιοι ἄνθρωποι θέλουσι τὸν ἐπαινέσει διὰ τὴν σταθερότητά του μέχρι τελευταίας τοῦ ἀναπνοῆς, θέλοντα ν' ἀποθάνῃ ἐλεύθερος.

Περὶ Προσφύγων καὶ Δειποτακτῶν.

Οἱ Πρόσφυγες καὶ Δειποτάκται, τοὺς ὁποίους εὕρισκει ὁ νικητὴς μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν του, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἔπαισαν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔχει ἀναμφιβόλως τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς παιδεύῃ μὲ θάνατον· κυρίως ὅμως ἐχθροὶ δὲν θεωροῦνται σὶ τοιοῦτοι, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι ἄπιστοι καὶ τῆς Πατρίδος των προδόται· διὰ τοῦτο ἢ μὲ τὸν ἐχθρὸν ἔνωσίς των δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ τοὺς ἀπαλλοτριώ-

λει φονεύει ἔμπρὸς εἰς τὰ ὄμματα μου τὸν πατέρα τοῦ Φιλίππου, ὃν ὁπίου εἶχεν αἰχμάλωτον· ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἀπεκρίθη, ὅτι ἤθελε μὲν λυπηθῆ καίριως διὰ νὰ χάσῃ τὸν πατέρα του, ἀλλ' ὅτι τὸ χρέος του ἦτο πρὸς αὐτὸν πολυτιμώτερον, καὶ ὅτι ἱκανὰ ἐγνώριζε τὴν καρδίαν τοῦ Βασιλέως διὰ νὰ ἔχῃ πεποιθήσιν, ὅτι δὲν θέλει ἀτιμασθῆ μὲ τὸσον βάρβαρον πράξιν.

ση. ἀπὸ τὸ ἔγκλημα τῆς προδοσίας, μήτε νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τῆς ὀπρίας εἶναι ἄξιοι ποινῆς, καθὼς τοὺς κυρίως ἐχθροὺς, οἵτινες, ὡς προείπομεν, εἰς τινὰς περιστάσεις ἐλευθεροῦνται τοῦ θανάτου. Οἱ λειποτάκται οὗτοι καὶ Πρόσφυγες θεωροῦνται πάντοτε ὡς προσωπικὸν ἐχθρὸν τῆς Πατρίδος, καὶ ἐπομένως ἂν ἡ τύχη τῶν αἰχμαλώτων ξένων ἐχθρῶν εἶναι εὐμενεστέρα, αὐτοὶ ὅμως μ' ὅλον ὅτι ἐπίσης αἰχμάλωτοι ὡς κ' ἐκεῖνοι, δὲν δύναται νὰ μετέχῃ τῆς αὐτῆς τύχης. Μ' ὅλα ταῦτα τὴν σήμερον, ὅτε ἡ λειποταξία εἶναι τόσον κατὰ δυστυχίαν κοινὴ, ὁ πολὺς ἀριθμὸς τῶν ὑπακιπτόντων εἰς τοῦτο τὸ ἔγκλημα βάζει ἐνίοτε τὸν νικητὴν νὰ μεταχειρισθῇ φιλανθρώπως τοὺς τοιούτους, ὥστε εἶναι πρᾶγμα πολλὰ σὺνηθὲς τὸν παρόντα καμῶν, τὸ νὰ παραχωρῆται διὰ τῶν συνθηκῶν τῆς παραδόσεως εἰς τὴν φρουρὰν, ἥτις ἐκβαίνει ἀπό τινος παραδιδομένου φρουρίου, ἀριθμὸς τις ὁποιοσδήποτε ἀμαξῶν σκεπασμένων, εἰς τὰς ὁποίας σώζονται οἱ λειποτάκται, διαφεύγοντες τὴν θέαν τῶν νικητῶν.

Περὶ Γυναικῶν, Παιδίων, Γερόντων καὶ Ἀσθενῶν.

Αἱ γυναῖκες, τὰ παιδιά, οἱ ἀδύνατοι γέροντες καὶ οἱ ἀσθενεῖς συναριθμοῦνται καὶ αὐτοὶ μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐπομένως ἡ ἐναντία δύναμις ἔχει δικαιώματα κατ' αὐτῶν, διότι εἶναι μέλη τοῦ ἐχθρικοῦ ἔθνους, καὶ διότι τὰ ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος δικαιώματα καὶ

ἀπαιτήσεις ἀποβλέπουσι τὸ σῶμα τῆς κοινωνίας μὲ ὅλα τὰ ἀπαρτίζοντά αὐτὸ μέλη· ὅθεν εἶναι μὲν καὶ αὐτοὶ ἐχθροὶ, ἀλλὰ ἐχθροὶ, οἵτινες δὲν κάμνουν κάμμίαν ἀντίστασιν, καὶ ἐπομένως δὲν ἔχει κανεὶς δικαίωμα νὰ βλάβῃ τὰ ἀτομὰ των, νὰ μεταχειρισθῇ βίαν κατ' αὐτῶν, καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν. Δὲν εἶναι κανὲν ἔθνος τὴν σήμερον ὁπωσοῦν πεπολισμένον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀναγνωρίζει τοῦτο τὸ δίκαιον ἀμακαὶ φιλόανθρωπον ἀξίωμα, ὥστε, ἂν ποτὲ ἡ παραφορὰ τοῦ πολέμου καταντᾷ τοὺς στρατιώτας εἰς τὸ νὰ βιάσῃ τὰς κόρας, ἢ τὰς γυναῖκας τῶν ἐχθρῶν, ἢ καὶ νὰ φονεύσῃ τὰ παιδιά καὶ τοὺς γέροντας, οἱ Ἀξιωματικοὶ των ὅμως φρίττουσι διὰ τὰ τοιαῦτα ἀτοπήματα, καὶ ὄχι μόνον σπεύδουσι νὰ καθησυχάσῃ τοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ προσέτι ὁ φιλόανθρωπος καὶ φρόνιμος Στρατηγὸς τοὺς παιδεύει, ὅταν δύναται. Ἄν δὲ αἱ γυναῖκες ἐπιθυμοῦσι νὰ ᾖναι πάντῃ ἐλεύθεραι πάσης προσωπικῆς ζημίας ἢ ὕβρεως, πρέπει νὰ περιορίζωνται εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ φύλου των, χωρὶς διόλου νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰ τῶν ἀνδρῶν, καθοπλιζόμεναι αἱ ἴδιαι εἰς πόλεμον· δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ Πολεμικὸς Νόμος τῶν Ἐλβετῶν ἀπαγορεύει μὲν πᾶσαν βίαν κατὰ τῶν γυναικῶν, ἐξαιρεῖ ὅμως ῥητῶς, ὅσας λάβωσι κατ' εὐθεϊαν μέρος εἰς τὸν πόλεμον.

Περὶ Λειτουργῶν τῆς Θρησκείας, περὶ τῶν Πεπαιδευμένων Ἀνδρῶν, κ.τ.λ.

Ὅσα ἀνωτέρω εἶπον περὶ γυναικῶν καὶ λοιπῶν, τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνω καὶ περὶ τῶν Λειτουργῶν τῆς Θρη-

σκειάς. (τῶν ἱερωμένων) τῶν λογίων ἀνδρῶν, καὶ ἄλλων τοιούτων ὑποκειμένων, ὅσα ἔχουσιν ἐπάγγελμα ζωῆς πολὺ διαφόρον παρὰ τὰ πολεμικόν· ὅχι διότι οἱ τοιοῦτοι, καθὼς καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ ἴδιοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρόσωπα ἀπαραβίαστα, ἀλλὰ διότι δὲν ἐνέχονται εἰς τὰ τοῦ πολέμου, ὁ νικητὴς δὲν ἔχει κἀνὲν δικαίωμα κατ' αὐτῶν. Σανθήθεια ἦτο ποτὲ εἰς τοὺς παλαιούς Ῥωμαίους τὸ νὰ ὀπλοφορῶσιν οἱ ἱερεῖς των· διὰ τοῦτο ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἦτο συγχρόνως καὶ στρατηγὸς καὶ μέγας Ἀρχιερεὺς· ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν πολλάκις ἐφάνησαν ἄνθρωποι τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, δηλαδὴ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι νὰ ἐξοπλιζῶνται καὶ νὰ διοικῶσι στρατεύματα, καὶ ἐπομένως νὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν κοινὴν τύχην τοῦ πολέμου, διότι πολεμοῦντες, ποτὲ βέβαια δὲν ἐφαντάσθησαν μήτ' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ὅτι θέλουσιν εἶναι ἐζήρημένοι τῶν λοιπῶν.

Περὶ Γεωργῶν , καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ Λόπου Λαοῦ.

Σανθήθεια ἦτον ἄλλοτε, ὅτι καθεὶς ἄνθρωπος δυνάμενος νὰ ὀπλοφορῇ, ἐγένετο στρατιώτης, ὅταν τὸ γένος του εὐρίσκετο εἰς πόλεμον, μάλιστα δὲ ὅποταν ὁ ἐχθρὸς προέβαλεν εἰς τὴν Ἐπιχράτειαν ἐκείνην. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Γρότιος φέρει παράδειγμα διαφόρους λαοὺς, καὶ πολλοὺς πολεμικοὺς ἀνδρας (*), οἵτινες ἐξαιροῦσαν ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ πολέμου τοὺς γεωργοὺς, χάριν τοῦ ἐπαγ-

(*) Ὁ Κῦρος καὶ ὁ Βελισσάριος.

γέλιματός των τοῦ τόσον ὠφελίμου εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος (*). Τὴν σήμερον δὲ ὁ πόλεμος γίνεται μὲ τακτικὰ στρατεύματα, ἃ δὲ λαὸς, οἱ χωρικὸν καὶ οἱ πολῖται δὲν λαμβάνουσι παραμικρὰν μετοχὴν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἔχουσι τι νὰ φρονηθῶσιν ἀπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ ἐχθροῦ: ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑποταχθῶσι διαφόρως οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου ἐκείνου εἰς τὸν νικητὴν, νὰ πληρόνωσι τοὺς δασμοὺς καὶ φορολογίας, χωρὶς νὰ μετέρχωνται κανένα τρόπον πολέμιον, διὰ νὰ ζῶσιν ἐν ἀσφαλείᾳ, ὡς νὰ ἦσαν φίλοι γνήσιοι μετὰ τῶν νικητῶν τόσον, ὥστε δυνατὰ νὰ διαφυλάξωσι καὶ τὰ ἰδιά των πράγματα σχεδὸν ἀνέπαφα. Οἱ χωρικοὶ ἔρχονται ἐλευθέρως, καὶ πωλῶσι τοὺς καρπούς των εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, καὶ εἶναι ἀσφαλισμένοι, ὅσον ἐνδέχεται, ἀπὸ τὰς συνήθεις τοῦ πολέμου περιπετείας. Ἡ πόσον ἢ τοιαύτη συνήθεια εἶναι ἐπαινετὴ, καὶ ἀξία ἀνθρώπων σεμνυνομένων ἐπὶ φιλανθρωπία, καὶ οὐχ ἥττον ὠφελίμος εἰς τὸν ἐχθρὸν τὸν ἴδιον, ὅταν δεικνύη τοιαύτην μετριοφροσύνην! Ὅστις ὑπερασπίζει τοὺς ἀόπλους κατοίκους, ὅστις χαλιναγωγεῖ τοὺς στρατιώτας μὲ αὐστηρὰν πειθαρχίαν, καὶ προνοεῖ περὶ τῆς ἀσφαλείας ἐκείνου τοῦ τόπου, ὁ τοιοῦτος εὐρίσκει εὐκόλως καὶ μέσα πρὸς ὑπαρξίν του, καὶ ἀποφεύγει πολλὰ δεινὰ καὶ κινδύνους. Ἄν δὲ, διὰ τινὰ ὀρθὸν λόγον, δὲν δίδῃ πίστιν εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ πολίτας, τότε ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ τὰ ὄπλα, καὶ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτῶν ὀμήρους (ἐνέχυρα), τότε, λέγω, ὅσοι δὲν θέλουσι νὰ ὑπόκεινται

(*) Ὁ Κύρος ἐπρότεινε εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀσσυρίας νὰ ἀφίνωσιν εἰς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἀνενοχλήτους τοὺς γεωργούς, καὶ νὰ μὴ πολεμῶσιν ἄλλους, εἰμὴ τοὺς ὀπλισμένους· τὴν δὲ πρότασιν ταύτην τὴν παρεδέχθη καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας.

εἰς τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, πρέπει νὰ ὑποταχθῶσιν ἐτοίμως εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ νικητοῦ.

Περὶ δικαιώματος τοῦ αἰχμαλωτίζειν.

Ἄλλ' ὅλους τούτους τοὺς νικηθέντας, ἢ ἐξοπλισθέντας ἐχθροὺς, τοὺς ὁποίους ἡ φιλανθρωπία ὑπαγορεύει τὸ ν' ἀφήνωσιν ἀπαραβιάστως, ὅλ' αὐτὰ, λέγω, τὰ ὑποκείμενα μέλη τοῦ ἐχθρικοῦ ἔθνους, καθὼς καὶ αὐτὰς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, ὁ νικητὴς ἔχει δικαίωμα νὰ τοὺς βαστάσῃ, καὶ νὰ τοὺς κάμῃ αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου, εἴτε διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναλάβουν τὰ ὄπλα εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν, εἴτε διὰ νὰ ἐξασθενήσῃ τὸν ἐχθρὸν, εἴτε τέλος ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἡμπορέσῃ διὰ τῆς αἰχμαλωσίας μιᾶς γυναίκος, ἢ ἐνὸς τέκνου ἀγαπημένου παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἡγεμόνος, νὰ τὸν παρακινήσῃ εἰς δικαίους συμβιβασμοὺς εἰρήνης μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τούτων τῶν πολυτίμων ὡς πρὸς αὐτὸν αἰχμαλώτων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἔσχατος οὗτος τρόπος δὲν εἶναι ἐν γρῆσει τὴν σήμερον εἰς τῆς Εὐρώπης τὰ ἐξευγενισμένα ἔθνη, ἀλλὰ χαρίζουσι τόσον εἰς τὰς γυναῖκας, ὅσον καὶ εἰς τὰ παιδιά πλήρη ἀσφάλειαν, καὶ τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ μεταβῶσιν, ὅπου θέλουσιν· ἀλλ' ἡ τοιαύτη μετριοφροσύνη καὶ εὐγένεια, μ' ὅλον ὅτι εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀξιέπαινος, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία· ὥστε ἂν τις στρατηγὸς θέλῃ νὰ μὴ φυλάξῃ τοὺς ὅρους τῆς τοιαύτης ἐπιεικειᾶς, δὲν δύναται κἀνεὶς νὰ τὸν κατηγορήσῃ ὡς παραβάτην τῶν πολεμικῶν νόμων, διότι εἶναι κύριος νὰ πράξῃ κατὰ

τοῦτο ἄπως κρίνη συμπερώτερον εἰς τὰς ὑποθέσεις του. Ἄν δὲ ἀπὸ μόνην κακίαν, καὶ χωρὶς εὐλογοφανοῦς λόγου, ἀφαιρῇ τὴν ἐλευθερίαν τῶν γυναικῶν, τότε ὁ τοιοῦτος στρατιγὸς θέλει φανῆ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ θέλει δικαίως κατηγορηθῆ, ὡς μὴ ἀκολουθῶν τῆ κοινῇ χρήσιν χάριν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου μέρους πάλιν ἐνδέχεται νὰ ἔγῃ λόγους μεγάλους, ὥστε νὰ μὴν ἀκούσῃ μήτε τὰ καθήκοντα τοῦ ἐξευγενισμοῦ, μήτε τὴν φωνὴν τῆς φιλανθρωπίας, ὅταν π.χ. εἶναι ἐλπιζόμενον διὰ τῆς πείνας νὰ κυριευθῆ τι φρούριον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀλωσις εἶναι ἀναγκαιότητι, δὲν ἀφίουν νὰ ἐξέλθωσι τὰ λεγόμενα περιττὰ στόματα (*). Ἡ τοιαύτη ἀπαγόρευσις εἰς τοιαύτην περίστασιν δὲν εἶναι διόλου ἐναντία εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ πολέμου, καὶ μ' ὅλα ταῦτα εὐρέθησαν τινὲς ἀληθῶς μεγάλοι ἄνδρες, οἵτινες κινηθέντες ὑπὸ εὐσλαγχνίας, ἐθυσίασαν τὴν ἰδίαν τους συμφέρον εἰς τὴν φιλανθρωπίαν. καθὼς ὁ ἔρρικος Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων· προστεθείσθω εἰς τοῦτο τὸ παράδειγμα καὶ ἐκεῖνο τοῦ Τίτου εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅστις κατ' ἀρχὰς ᾔθελε νὰ εἰσβιάσῃ εἰς τὸ τεῖχος τοὺς διὰ τὴν πείναν ἐξερχομένους, ἀλλ' ἔπειτα δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰ αἰσθήματα τῆς φιλανθρωπίας, διεγερθέντα εἰς τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὴν θέαν τῶν δυστυχῶν ἐκείνων.

(*) *Bouches inutiles*, ἡ περιττὰ στόματα λέγονται ἐν καιρῷ πολιορκίας εἰ γέροντες, αἱ γυναῖκες, τὰ παῖδια, εἰ ἀσθενεῖς, καὶ ἐν γένει ὅσοι δὲν εἶναι χρήσιμοι εἰς πόλεμον.

Ὅτι εἶναι ἐμπροσθιμένον νὰ φονεύωνται οἱ Αἰχμαλωτοί.

Γύθῃς ἀφ' οὗ ὁ ἐχθρὸς σου ἀφήσῃ τὰ ὄπλα καὶ παραδοθῇ, δὲν ἔχεις πλέον κανέν δικαίωμα κατὰ τῆς ζωῆς του, παρεκτός ἀνίσως σοὶ δώσῃ μόνος τὸ τοιοῦτον δικαίωμα διὰ τινος νέας ἐχθροπαθείας κατὰ σοῦ, ἢ ἔαν πρὶν παραδοθῇ εἶχε χρηματίσει ἔνοχος ἀμαρτήματος θαλασσίμου· διὰ τοῦτο ἄλλοτε ἦτο μεγάλη πλάνη τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἰσχυρογνωμία πολλὰ σκληρὰ καὶ ἀδίκως τὸ νὰ οἰκειοποιοῦνται τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀποκτείνωσι τοὺς αἰχμαλώτους εἴτε προσωπικῶς, εἴτε διὰ δυνάμεων· ἀλλὰ πρὸ τινος καιροῦ παρεδέχθησαν ἄλλας ἀρχὰς καὶ δικαιωτέρας καὶ φιλανθρωποτέρας. Ὁ Κάρολος Α. Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως νικήσας καὶ αἰχμαλωτίσας τὸν ἀντίζηλόν του Κονραδίνον, διώρισε νὰ τὸν θανατώσῃ δημοσίως εἰς τὴν Νεάπολιν, ὁμοῦ μὲ τὸν Φρεδερίκον τῆς Αὐστρίας τὸν συναἰχμαλώτόν του. Ἡ ἀπανθρωπία αὕτη ἐπροξένησε φρικτὴν τοιαύτην, ὥστε ὁ Πέτρος Γ. Βασιλεὺς τῆς Αἰραγῶνος ἐπέπληξε τὸν σκληρόν Κάρολον ὡς ἔνοχον ἀμαρτήματος βδελυροῦ καὶ ἀνηκούστου μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν Βασιλέων· μ' ὅλα ταῦτα ὁ λόγος τότε δὲν ἦτο περὶ ἀπλῶς ἐχύρου, ἀλλὰ περὶ ἀνταγωνιστοῦ ἐπικινδύνου, ὅστις ἐμάχετο κατ' αὐτοῦ περὶ Βασιλείας. Πλὴν πάλιν, κὰν ὑποθεθῇ, ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ἀνταγωνιστοῦ τούτου ἦσαν πάντῃ ἀδίκαι, ὁ Κάρολος ἐδύνατο ἀντὶ νὰ τὸν φονεύτῃ, νὰ τὸν βάλῃ εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἤθελε παραιτηθῇ ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις του, καὶ δώσῃ πρὸς αὐτὸν τὰς ἀναγκαίας ἐγγυήσεις διὰ τὸ μέλλον.

Πῶς πρέπει νὰ φέρεται τις πρὸς τοὺς Αἰχμαλώτους.

Διότι ὁ νικητὴς ἔχει πάντοτε δικαίωμα τοῦ ν' ἀσφαλίζεται ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους του, διὰ τοῦτο ἔχει ἐπίσης καὶ τὸ δικαίωμα ὄχι μόνον νὰ τοὺς κλείη, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς δεσμεύη, ἂν δηλαδὴ ἦναί τις φόβος ν' ἀποστατήσουν, ἢ νὰ φύγουν· ἀλλὰ καμμία περίστασις δὲν συγχωρεῖ νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ μὲ σκληρότητα, παρεκτός δὲ ἂν ἀπέβησαν προσωπικῶς ἐνῶχι πρὸς τὸν, ὅστις τοὺς ἔχει ἤδη ὑποχείριους.

Εἰς παρομοίαν περίστασιν δύναται νὰ τοὺς παιδεύσῃ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν ἄλλην πρέπει νὰ ἐνθυμῆται, ὅτι εἶναι ἄνθρωποι καὶ δυστυχεῖς. Ὁ γενναϊόφρων νικητὴς ἄλλο πλέον δὲν αισθάνεται, εἰμὴ εὐσπλαγγνίαν πρὸς τὸν ἐχθρόν του, τὸν ἤδη νικηθέντα καὶ ὑποχείριον· διὰ τοῦτο ἄς προσφέρωμεν τὸν χρεωστούμενον ἔπαινον εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης· σπάνιον πρᾶγμα εἶναι παρ' αὐτοῖς τὸ νὰ κακομεταχειρισθῶσιν αἰχμάλωτον· διὰ τοῦτο καὶ ἐπαινοῦμεν καὶ ἀγαπῶμεν τοὺς τε Ἀγγλους καὶ τοὺς Γάλλους, ὅταν τινὲς μᾶς διηγῶνται τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον τὰ γενναῖα ταῦτα ἔθνη μετεχειρίσθησαν ἀμοιβαίως τοὺς αἰχμαλώτους των· τοῦτο δὲ μόνον δὲν ἀρκεῖ, ἀλλὰ προχωροῦσιν ἀκόμη περαιτέρω πράττοντες πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔτι μᾶλλον ἐξυψοῖ καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν των, ἐλευθεροῦντες δηλαδὴ τὸν αἰχμάλωτον ἀξιωματικὸν μὲ μόνον τὸν λόγον του, ὅτι δὲν θέλει λάβει πλέον τὰ ὄπλα κατ' αὐτῶν, ἢ ἄλλως πως· ὁ δὲ ἀξιωματικὸς οὗτος, πι-

στός εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του , ἔχει καὶ τὴν παρηγορίαν νὰ περνᾷ εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα του , καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του τὸν καιρὸν τῆς αἰχμαλωσίας του ὃ δὲ νικητὴς ὁ ἀπελευθερώσας αὐτὸν , εἶναι τόσον βέβαιος περὶ αὐτοῦ , ὅσον εἰάν τὸν ἐφύλαττε δέσμιον .

Ἄν ᾔηται συγχωρημένον νὰ φονευθῶσιν Αἰχμαλώτοι , τοὺς ὁποίους ὁ νικητὴς δὲν δύναται μῆτε νὰ φυλάξῃ , μῆτε νὰ θρέψῃ .

Εἰς ἄλλους καιροὺς ἠδύνατό τις νὰ κάμῃ μίαν πολλὰ δεινὴν πρότασιν , δηλαδή , ὅταν ᾔηται τόση πληθὺς αἰχμαλώτων , ὥστ' εἶναι ἀδύνατον καὶ νὰ τραφῶσι καὶ νὰ φυλαχθῶσιν ἐν ασφαλείᾳ , ἔχει τάχα τὸ δικαίωμα ὁ νικητὴς νὰ τοὺς ἐξαλείψῃ , ἢ πρέπει νὰ τοὺς ἀποστείλῃ πάλιν εἰς τὸν ἐχθρὸν , καὶ ἐπομένως νὰ τὸν ἐνδυναμώσῃ , ὥστε νὰ κινδυνεύῃ νὰ κάμῃ νέας ἐφόδους κατ' αὐτοῦ , ὅταν ἡ περίστασις τὸ συγχωρήσῃ ; Τοῦτο τὸ πρόβλημα ὅσον ἄλλοτε ἤθελεν εἶσθαι , ὡς εἶπομεν , δεινόν· τὴν σήμερον ὁμως ἡ λύσις του εἶναι πολλὰ εὐκολος : Ἐπειδὴ τὸν παρόντα καιρὸν ἀντεπιστρέφουσι τοὺς αἰχμαλώτους μὲ μόνην τὴν ἐγγύησιν τοῦ λόγου των , ὑποχρεοῦντες αὐτοὺς νὰ μὴ λάβωσι πλέον τὰ ὄπλα μέχρι τινὸς προσδιωρισμένου καιροῦ , ἢ μέχρι τέλους τοῦ ἐνεστῶτος πολέμου · καὶ ἐπειδὴ εἶναι

ἀνάγκη, ὥστε πᾶς Στρατηγός, ἢ ἀρχηγός στρατευμάτων νὰ ἔχη δύναμιν τοῦ συμφωνεῖν, ὅπως ἡ περίστασις τὸ ἀπαιτεῖ· διὰ τοῦτο ἡ ὑπόσχεσις, τὴν ὅπουαν τυχόν ἤθελε δώσει διὰ τὴν σῶσιν τὴν ζωὴν ἢ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἰδικήν του, ἢ τῶν στρατευμάτων του, πρέπει νὰ ἔχη τὸ κῦρός της, ὡς γενομένης κατὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἐξουσίας του, καὶ ἐπομένως ὁ Ἡγεμὼν αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ τὴν ἀναιρέσῃ. Περὶ τούτου εἰδομεν πολλάκις πολλὰ παραδείγματα. Πολλαὶ Φρουραὶ Ὀλλανδῶν καθυπεβλήθησαν εἰς συμφωνίαν νὰ μὴ δουλεύουν εἰς τὸ ἐξῆς ἐναντίον τῆς Γαλλίας καὶ τῶν συμμάχων της ἐν διαστήματι ἐνὸς ἢ δύο χρόνων, ἄλλο δὲ σῶμα Γάλλων περικυκλωθὲν εἰς τὸ Λίντζ (Linz), ἀπεστάλη ἐδόθηεν τοῦ Ρίνου, ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ μὴν ἀναλάβῃ τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς Βασιλίσσης τῆς Οὐγγαρίας. Οἱ Ἡγεμόνες καὶ Βασιλεῖς τούτων τῶν στρατευμάτων ἐσεβάσθησαν καὶ ἐφύλαξαν τὰς ὑποσχέσεις ἐκείνων.

Ἄλλ' ὅμως καὶ ταῦτα τὰ εἶδη τῶν συμφωνιῶν ἔχουσι τὰ ὅριά των, τὰ ὅπῃα ὑφίστανται εἰς τὸ νὰ μὴ πειράζονται τὰ δικαιώματα τοῦ Ἡγεμόνος, ὅπου ἔχει ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του. Οὕτω π. χ. ὁ ἐχθρὸς δύναται μὲν νὰ προσδιορίσῃ εἰς τοὺς ὁποίους ἀπελευθεροῖ αἰχμαλώτους τὴν συμφωνίαν νὰ μὴ λάβωσι τὰ ὅπλα κατ' αὐτοῦ, ἄγρις οὐ λάβῃ τέλος ὁ διατρέχων πόλεμος, διότι ἔχει τὸ δικαίωμα, ἂν θέλῃ, νὰ τοὺς ἔχη εἰς φυλακὴν μέχρι ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ ν' ἀπαιτῇ παρ' αὐτῶν, ὥστε ν' ἀρνηθῶσι διὰ παντός τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νὰ μάχωνται ὑπὲρ τῆς πατρίδος των· διότι, τελειωθέντος τοῦ πολέμου, μὴτ' αὐτὸς

πλέον δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ τοὺς φυλάττη, ἀλλὰ πρέπει νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ· ἀφ' ἑτέρου δὲ μέρους πάλιν οἱ ἀπελευθερούμενοι αἰχμαλῶται δὲν δύνανται νὰ δώσουν ὑπόσχεσιν ἀπολύτως ἐναντίον εἰς τὸν ὃν ἔχουσι χαρακτηῖρα τοῦ πολίτου καὶ ὑπηκόου. Ἄν ἡ Πατρίς τοὺς ἐγκαταλείψῃ, τότε καὶ αὐτοὶ ἔχουσι δικαίωμα νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν ἀμοιβαίως.

Καλά· ἀλλ' εἴν ἔχωμεν νὰ κάμωμεν μὲ ἔθνος σκληρὸν, βάρβαρον, ἄπιστον, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἰσχυρὸν, τότε πρέπει τάχα νὰ στέλλωμεν ὀπίσω τοὺς συλληφθέντας αἰχμαλώτους, οἱ ὅποιοι ἐμποροῦν νὰ βάλουν πάλιν τὸν ἐχθρὸν εἰς κατάστασιν τοῦ νὰ μὲ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς;

Εἰς τοῦτο ἀποκρίνομαι, ὅτι ὅταν ἡ ἀσφάλειά μας δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐχθροῦ, μ' ὅλον ὅτι νικημένου, τότε πλέον δὲν χωρεῖ δισταγμός· ἀλλ' ὅμως διὰ νὰ ἔχωμεν εὐλογον ἀφορμὴν νὰ φονεύσωμεν, ἢ νὰ κάμωμεν ἀπροκριματίστως νὰ χαθῇ μέγας ἀριθμὸς αἰχμαλώτων, πρέπει νὰ προηγηθῶσι τὰ ἐφεξῆς. Πρῶτον, νὰ μὴν ἔλαβαν προλαβοῦσαν ὑπόσχεσιν παρ' ἡμῶν, ὅτι θέλομεν τοὺς φυλάξει τὴν ζωὴν (ἐπειδὴ, ὅταν δώσωμεν ὑπόσχεσιν, πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν), καὶ δεύτερον, πρέπει νὰ ἡμεθεα ἐντελῶς πεπεισμένοι, ὅτι ἡ σωτηρία ἢ ἰδική μας κρέμαται ἀπὸ τὴν θυσίαν ἐκείνων· διότι ἂν ἡ φρόνησις ὅπως οὖν μᾶς ὑπαγορεύῃ, ὅτι δυνάμεθα νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τὸν λόγον των, πρέπει νὰ περιφρονήσωμεν τὴν ἐνδεχομένην μὲν, ἀλλ' ἀβέβαιον ἀπιστίαν των· τότε ὁ γενναῖος στρατηγὸς ἀκούει μᾶλλον τὴν φωνὴν τῆς φιλανθρωπίας, παρά μίαν δειλὴν προφύλαξιν. Κάρολος ὁ IB. (Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας) μὴ ἤξεύρων τί

νά κάμη τοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους εἶχε συλλάβει εἰς τὴν μάχην τῆς Νέρβας (*), εὐχαριστήθη νὰ τοὺς ἐξαρματώσῃ καὶ νὰ τοὺς στείλῃ ὀπίσω ἐλευθέρους, ἐν ᾧ ὁ ἐχθρὸς του (ὁ Μέγας Πέτρος τῆς Ῥωσσίας) κυριευμένος ἀπὸ δειλίαν, τὴν ὑποίαν τὸν εἶχαν ἐμπνεύσει τοιοῦτοι πολεμισταὶ, ἔστειλεν εἰς τὴν Σιβηρίαν τοὺς αἰχμαλώτους τῆς Πουλτάβας (**). Ὁ ἥρως τῆς Σουηδίας (ὁ ῥηθεὶς Κάρολος) εἶχε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν γενναιοψυχίαν του, ἐν ᾧ ὁ ἐπιτήδειος Μόναρχος τῆς Ῥωσσίας ἐφάνη ἴσως ὀλίγον σκληρὸς διὰ τῆς φρονήσεώς του· ἀλλ' ἡ ἀνάγκη εἶναι ἢ μάνη ἀπολογία, ἢ μάλλον ἐξαλείφει τὸν μῶμον τῆς τοιαύτης σκληρότητος. Ὄταν ὁ Ναύαρχος Ἄνσον [Anson] ἐζώγησε πλησίον τῆς Μανίλλιας (***) [Manille] τὸ πλούσιον Γαλλιὸν (****) τὸν Ἀκαπούλκον (*****) ἰδὼν ὅτι οἱ αἰχμάλωτοι ὑπερέβαιναν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τοὺς ναύτας του, ἐβιάσθη νὰ τοὺς κλείσῃ εἰς τὰ κατώτερα μέρη τοῦ πλοίου του, ὅπου οἱ δυστυχεῖς αἰχμάλωτοι ὑπέφεραν ἄπειρα δεινὰ ἐκ τῆς στενοχωρίας, ἀλλ' εἰς ἐπρόκρινε νὰ ἐκτεθῇ εἰς τρόπον

(*) Νάρβα ἢ Νέρβα πόλις ὄχυρά τῆς Ῥωσσίας, τὴν ὁποία ὁ Ἰωάννης Βασίλειτς εἶχε πάρει ἀπὸ τοὺς Δανέζους, καὶ τὴν ὅπου οἱ Σουηδοὶ ἐξουσίασαν εἰς τὰ 1700 μὲ μεγάλην θραῦσιν τῶν Ῥωσῶν· ἀλλ' ὁ Μέγας Πέτρος τὴν ἀνέλαβεν εἰς τὰ 1703.

(**) Πουλτάβα, μέρος ὄχυρόν τῆς Οὐκρανίας, περίφημος διὰ τὴν ἐκεῖ γινομένην μάχην, ὅπου ὁ Μέγας Πέτρος κατέστρεψε Κάρολον τὸν ΙΒ' τῆ ΙΙ Ἰουλίου 1709.

(***) Μανίλλια, Manille, πόλις πρωτεύουσα τῆς Λουσὸν μιᾶς τῶν Φιλιππίνων νήσων εἰς τὰς Ἰνδίας, ἣτις ἦτε ποτὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἰσπανῶν, καὶ τὴν ὁποίαν οἱ Ἄγγλοι ἠγόρασαν εἰς τὰ 1762.

(****) Γαλλιὸν (Gallion) εἶδος μεγάλου πλείου, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπλεον ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν εἰς τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας.

(*****) Ἀκαπούλκον (Acapulco) πόλις τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸ Μεξικὸν μὲ λιμένα εὐρύχωρον, ὅπου συνηθῶς προσωρμίζετο τὰ Γαλλιὸν τῶν Φιλιππίνων νήσων.

ωστε οἱ αἰχμαλῶτοι νὰ ἀρπάσουν ὕστερον καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ τὸ πλοῖόν του, ἀράγε ἢ φιλάνθρωπία ἠδύνατο νὰ δικαιώσῃ τὴν ἀνοησίαν του; Εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀζεγκούρτ (*) [Azincourt] Ἐρρίκος ὁ Ε'. Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας εὐρέθη μετὰ τὴν νίκην, ἢ μᾶλλον ὑπέθεσεν, ὅτι εὐρέθη εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην τοῦ νὰ θυσιάσῃ τοὺς αἰχμαλώτους χάριν τῆς ἰδίας του ἀσφαλείας.

« Εἰς ταύτην τὴν κοινὴν καταστροφὴν (λέγει ὁ Π. Δα-
 * νιήλ) συνέβη μία δυστυχία, ἣτις ἐγένεν αἰτία θανά-
 » του πολλῶν Γάλλων. Ἐν μέρος τῆς Γαλλικῆς προ-
 » σθοφυλακῆς ἀνεχώρει μὲ κάποιάν τινα τάξιν, καὶ τινες
 » μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐπανήρχοντο εἰς τὰ τάγματα των.
 » Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἰδὼν τοῦτο ἀπό τινος ὑψη-
 » λοῦ τόπου, ὑπέθεσεν, ὅτι οἱ Γάλλοι σκοποῦν νὰ ἐφορ-
 » μήσουν ἐκ νέου κατ' αὐτοῦ. Συγχρόνως ἦλθον τινες
 » λέγοντες πρὸς αὐτὸν, ὅτι κτυπᾶται τὸ μέρος ἐκεῖνο
 » τοῦ στρατοπέδου, ὅπου εἶχεν ἀφήσει τὰς ἀποσκευάς
 » του: καὶ τῶνόντι ἦσαν τινες εὐγενεῖς τῆς Πικαρδίας,
 » οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐξοπλίσει ἐξακοσίους περίπου χωρικούς,
 » καὶ εἶχον ἐλθῆ διὰ νὰ ἐφορμήσουν κατὰ τοῦ Ἀγγλι-
 » κοῦ στρατοπέδου. Ὁ Βασιλεὺς λοιπὸν τῆς Ἀγγλίας φο-
 » βηθεὶς νέαν τινα ἔφοδον, ἔστειλεν ἀμέσως διαφόρους ὑπα-
 » σπιστάς του εἰς ὅλα τὰ σκηνώματα τοῦ στρατεύμα-
 » τός του, διὰ νὰ δώσουν προσταγὴν νὰ φονεύσουν ὅλους
 » τοὺς αἰχμαλώτους, ὑποπτευόμενος, ὅτι ἂν ἐξαναρχήσῃ
 » ἡ μάχη, ἢ φροντὶς τοῦ νὰ φυλάξουν τοὺς αἰχμαλώ-
 » τους, ἀπασχολήσῃ τοὺς στρατιῶτάς του, ἢ μήπως αὐ-

(*) Ἀζεγκούρτ (Azincourt) χωρίον κείμενον πλησίον τοῦ Πα δὲ Καλαί (Pas-de-Calais) εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας, καὶ περίφημον διὰ τὴν ἐκεῖ γενομένην μάχην κατὰ τὸ 1415.

» τοὶ οἱ αἰχμαλῶται εὐρόντες εὐκαιρίαν, ἐνωθῶσι πάλιν
» μὲ τοὺς ἐφορμήσαντας ὁμογενεῖς των. Ἡ προσταγὴ ἀ-
» μέσως ἐβάλλθη εἰς πράξιν, καὶ ἔγιναν ὅλοι θῦμα μαχαί-
» ρας. » Μόλις μία μεγίστη ἀνάγκη δύναται νὰ δικαιω-
λογήσῃ μίαν τῶσον φρικτὴν πράξιν, εἰς τρόπον ὥστε
εἶναι ἀξίος λύπης ὁ στρατηγὸς ἐκεῖνος, ὅστις εὐρίσκεται
εἰς περιστάσιν τοῦ νὰ δώσῃ τοιαύτην προσταγὴν.

Ἄν δύναται ὁ νικητὴς νὰ κάμῃ σκλάβους τοὺς αἰχμαλώτους.

Δύναται τις νὰ σκλαβώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους; Ναι, ἀποκρίνομαι, ἀλλὰ μόνον κατ' ἐκείνας τὰς περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας θεωρεῖται ὡς ἔχων δίκαιον καὶ νὰ τοὺς φονεύσῃ, δηλαδή, ὅπότεν ἔγιναν προσωπικῶς ἔνοχοι ἔγκλημάτος τινος θανασίμου. Οἱ παλαιοὶ ἐπῶλουν ὡς σκλάβους τοὺς αἰχμαλώτους των, διότι ἐνόμιζον, ὅτι εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τοὺς θανατώσουν. Εἰς πᾶσαν περιστάσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν δύναμαι δικαίως νὰ ἀφαιρέσω τὴν ζωὴν τοῦ αἰχμαλώτου μου, δὲν ἔχω ἐπίσης μήτε δικαίωμα τοῦ νὰ τὸν κάμω σκλάβον· ἐὰν ὁμως φεῖδωμαι τῆς ζωῆς του, ὅχι δι' ἄλλον λόγον, εἰμὴ διὰ νὰ τὸν καταδικάσω εἰς μίαν κατάστασιν ἐναντίαν εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, τότε δὲν κάμνω ἄλλο, εἰμὴ νὰ ἐξακολουθῶ τὸν μεταξὺ πόλεμον, καὶ ἐπομένως αὐτὸς δὲν μὲ χρεωστεῖ πλέον τίποτε. Καὶ τί χρῆζει ἡ ζωὴ χωρὶς ἐλευθερίαν; Ἄν εὐρίσκεται κανεὶς ἄνθρωπος, ὅστις νὰ θεωρῆ ὡς μίαν χάριν τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία τὸν χαρίζεται φορτωμένη μὲ ἀλύσσους, τότε πλέον ὑπομονὴ,

ἄς δεχθῆ τὴν τοιαύτην εὐεργεσίαν, ἄς εὐχαριστῆται εἰς τὴν ἀθλίαν του κατάστασιν, καὶ ἄς ἐκτελῆ τὰ δουρικὰ χρέη του. Πολλοὶ συγγραφεῖς ἔγραψαν εἰς πλάτος περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως: ἐγὼ δὲν ἐκτείνομαι περισσότερον, ἐπειδὴ κατ' εὐτυχίαν, τοῦτο τὸ αἶσχος τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἀπέσκορακισμένον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην.

Περὶ ἀλλαγῆς καὶ ἐξαγορᾶς αἰχμαλώτων.

Φυλάττονται λοιπὸν, ὡς εἶπομεν, οἱ αἰχμάλωτοι, εἴτε διὰ νὰ ἐμποδίσωμεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνωθῶσιν ἐκ νέου μετὸν ἐχθρὸν, εἴτε διὰ νὰ λάβωμεν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ Βασιλέως κάμμίαν χάριν ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἐλευθερίας των. Ὅσους φυλάττομεν ἐπ' αὐτῶ τῷ λόγῳ τῆς ἀμοιβῆς, δὲν χρεωστοῦμεν νὰ τοὺς ἐλευθερώσωμεν πρὶν τὴν λάβωμεν. Ἐὰν δὲ φυλάττωνται διὰ τὸν πρῶτον λόγον, δηλαδὴ νὰ μὴν ἐνωθῶσι πάλιν μετὸν ἐχθρὸν, τότε πάλιν ὅποιος κάμνει πόλεμον δίκαιον, ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κρατήσῃ τοὺς αἰχμαλώτους, ἂν τὸ κρίνῃ συμφέρον, μέχρι τέλους τοῦ πολέμου, καὶ πάλιν ὅταν τοὺς ἀπολύῃ, δύναται δικαίῳ τῷ λόγῳ ν' ἀπαιτήσῃ λύτρα πρὸς ἐξαγορὰν, εἴτε διὰ ἀποζημιώσίν του, εἴτε, ἂν ὁ πόλεμος ἐξακολουθῆ, διὰ νὰ ἐξασθενήσῃ ὅπως οὖν τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ ἐχθροῦ του, ἐν ᾧ τὸν στέλλει ὀπίσω τοὺς στρατιώτας του. Τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, τὰ ὅποια εἶναι πάντοτε ἀξιέπαινα διὰ τὴν ὁποίαν καταβάλλουσι φροντίδα εἰς τὸ νὰ μετριάσωσι τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου,

ἐδέχθησαν τινὰς συνηθείας εἰς τὸ περὶ αἰχμαλώτων κεφάλαιον εἰς ἄκρον ἐπωφελεῖς καὶ φιλανθρώπους: διότι ἢ ἀλλάζουσιν αἰχμαλώτους μὲ αἰχμαλώτους, ἢ τοὺς ἐξαγοράζουν, πολλάκις ἔτι ὄντος τοῦ πολέμου, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λαμβάνουσι φροντίδα νὰ τὸ προδιαθέσωσι διὰ γραμμάτων. Μ' ὅλα ταῦτα εἴαν τι ἔθνος εὐρίσκη περισσύτεραν ὠφέλειαν ἀρίνον τοὺς ἰδίους του στρατιώτας αἰχμαλώτους εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ ἐν καιρῷ πολέμου, παρὰ νὰ ἀποδώσῃ τοὺς ὁποίους ἔχει ὑποχειρίους, τότε δὲν δύναται κανὲν πρᾶγμα νὰ τὸ ἐμποδίσῃ ἀπο τοῦ νὰ πράξῃ ὅ, τι τῷ συμφέρει περισσύτερον, μάλιστα ὁπόταν δὲν ἔχῃ προηγουμένην συμφωνίαν κατὰ τοῦτο· τοῦτο συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἐπικράτειαν ἔχουσαν πληθὺν ἀνθρώπων καὶ μαχομένην μὲ ἔθνος πολὺ πλεόν ἐπίφοβον διὰ τὴν ἀνδρίαν, παρὰ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν του· ἤθελεν ὀλίγον ὠφεληθῆ ὁ Μέγας Πέτρος, εἴαν ἀπέδιδεν εἰς τοὺς Σουηδοὺς τοὺς αἰχμαλώτους των ἀντὶ ἰσαριθμῶν ῥώσων.

Ἡ Ἐπικράτεια ἔχει χρέος νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους ὑπηκόους της.

Ἡ Ἐπικράτεια εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἐλευθερώσῃ μὲ ἰδίᾳ της ἔξωδα τοὺς αἰχμαλωτισθέντας πολίτας καὶ στρατιώτας της, ὅταν ἠμπορῇ νὰ τὸ κάμῃ χωρὶς κίνδυνον, καὶ ὁπόταν ἔχῃ τὰ μέσα. Οἱ τοιοῦτοι ἀναμφιβόλως δὲν ἐδυστύχησαν δι' ἄλλο, εἰμὴ διὰ τὴν δούλευσιν τῆς Ἐπικρατείας ἐκείνης, διὰ τοῦτο χρεωστεῖ νὰ δίδῃ τὰ ἀ-

ναγκαῖα ἔξοδα, ἐφ' ὅσον καιρὸν διαρκεῖ ἡ φυλακὴ του. Ἄλλοτε ἦσαν βιασμένοι οἱ αἰχμαλωτισθέντες νὰ ἐξαγοράζωνται ἀφ' ἑαυτοῦ των, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν λόγον τὰ λύτρα ἐκείνων, ὅσους οἱ στρατιῶται ἢ οἱ Ἀξιωματικοὶ ἐκατόρθωσαν νὰ συλλάβουν, ἀνήκουν εἰς μόνους αὐτούς. Ἡ νεωτέρα ὅμως συνθήκη εἶναι καὶ δικαιωτέρα καὶ ὀρθότερα· διότι, ἂν δὲν δυνηθῶσιν, διαρκούντος τοῦ πολέμου, νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς αἰχμαλώτους, τούλάχιστον προσδιορίζουν τὴν ἐλευθερίαν των εἰς τὰς περὶ εἰρήνης συνθήκας. Τὴν φροντίδα ταύτην γρεωστεῖ νὰ τὴν λάβῃ ἡ ἐπικράτεια διὰ τοὺς, ὅσοι ἐκινδύνευσαν ὑπὲρ αὐτῆς· πλὴν, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πᾶν ἔθνος δύναται, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ῥωμαίων, καὶ διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς στρατιώτας νὰ μάχωνται γενναίωτερον, νὰ ἐκδώσῃ νόμον ἀπαγορεύοντα τὴν ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλώτων. Ὅταν ὅλη ἡ ἐπικράτεια συνδιατεθῇ εἰς τοῦτον τὸν τρόπον, κανεὶς πλέον δὲν ἠμπορεῖ νὰ προσκλαυθῇ. Ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος εἶναι τινόντι σκληρότατος, καὶ δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ τόσον πολὺ, εἰμὴ πάλιν εἰς ἐκείνους τοὺς φιλοδόξους ἥρωας, οἵτινες εἶχον ἀποφασίσει ἢ νὰ θυσιάσωσι τὸ Πᾶν, ἢ νὰ γείνωσι κύριοι τοῦ Παντός.

Τρόπος, καθ' ὃν πρέπει τις νὰ φέρεται
 μετὰ τὸν ἐχθρόν.

Δὲν εἶναι πρέπον νὰ τελειώσωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο, περὶ τοῦ ὁποῖα δευτεροῦντος εἶχον δικαίωμα νὰ πράξωμεν

κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μας, χωρὶς νὰ προσθέσωμεν ἀκόμη δύο λέξεις περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ φερώμεθα μετὰ αὐτόν. Ἄς μὴ λησμονώμεν λοιπόν, ὅτι καὶ οἱ ἐχθροὶ μας αὐτοὶ εἶναι ἄνθρωποι. Ἀναγκασθέντες κατὰ δυστυχίαν εἰς τὸ νὰ ζητήσωμεν τὸ δίκαιόν μας διὰ τῶν ὄπλων, ἄς μὴν ἀποξενούμεθα ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνίαν, ἣτις μᾶς συνοδεύει μετὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Οὕτως ὄντες διατεθειμένοι, θέλομεν ὑπερασπίσθαι γενναίως τὰ δικαιώματά μας, χωρὶς νὰ βλάψωμεν τὰ δικαιώματα τῆς ἀνθρωπότητας (*). Ἄς φυλάττωμεν τὴν ἀνδρίαν μας ἀμόλυντον ἀπὸ πᾶσαν κηλίδα σκληρότητας, καὶ ἄς μὴν ἀμαυροῦμεν ποτὲ τὴν λαμπρότητα τῆς νίκης μετὰ πράξεις ἀπανθρώπους καὶ θηριώδεις. Τὴν σήμερον ὁ κόσμος βδελύττεται τὸν Μάριον καὶ τὸν Ἀττίλαν, θαυμάζουν ὅμως καὶ ἀγαπῶσι τὸν Καίσαρα· ὥστε κατήντησε σχεδὸν νὰ ἐξαλείψῃ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἀδίκου ἐπιχειρήματός του, διὰ τῆς ἐλευθεριότητος καὶ

(*) Οὐχ ἦτιον πρέπει νὰ σεβώμεθα τοὺς νόμους τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου. Θίλω ἀναφέρει τοῦτο τὸ ἀξιοσημείωτον παράδειγμα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου μου. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Ἀλκιβιάδης ἐπολιόρκει τὸ Βυζάντιον, ὅπου εὕρισκοντο Λακεδαιμόνιοι βλέπων, ὅτι δὲν ἦδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν διὰ τῶν ὄπλων, συνεζηκούσθη μετὰ τοὺς ἐντοπίους, οἱ ὅπερ καὶ τὴν παρέδωκαν πρὸς αὐτόν. Εἰς τῶν παραδόντων ἦτον καὶ ὁ Βυζάντιος Ἀναξίλας, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐκατηγορήθη περὶ τούτου εἰς τὴν Λακεδαίμονα· ἀλλ' αὐτὸς ἀπέδειξεν, ὅτι παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὄχι κινούμενος ἀπὸ φιλοχρηματίαν, ἢ ἀπὸ μίσους πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσῃ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία, τὰ ὅπερ ἔδωκε καθ' ἡμέραν θνήσκοντα ὑπὸ πείνης, καὶ ἡ ἀλήθεια ἦτον, ὅτι τῶντι ὁ φρούραρχος εἶχε δώσει ὅλας τὰς τροφὰς εἰς μόνους τοὺς στρατιώτας, εἰ δὲ λειπῶν ἐστεροῦντο. Τοῦτο ἀκούσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, κινηθέντες ἀπὸ θαυμασίαν τινὰ δικαιοσύνην καὶ σπανίαν, μάλιστα εἰς τιαύτας περιστάσεις, τὸν ἐσυγχώρησαν λέγοντες, ὅτι ἀληθῶς δὲν ἐπρέδωσεν, ἀλλ' ἔσωσε τὴν πόλιν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀφειρώκτες, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὗτος ἦτο Βυζάντιος, καὶ ἔχε Λακεδαιμόνιος.

εὐσπλαγγίας του. Ἡ μετριοφροσύνη καὶ φιλανθρωπία εἶναι ἀρεταὶ, αἱ ὁποῖαι προξενοῦσι περισσοτέραν τιμὴν εἰς τὸν νικητὴν παρ' αὐτὴν τὴν ἀνδρίαν, διότι ἐμφαίνουσι γενναίαν φυγὴν. Ἐκτὸς τῆς δόξης, τὴν ὁποίαν προξενεῖ μία τοιαύτη ἀρετὴ, πολλάκις εἶδομεν τὰ καλὰ ἀποτελέσματα τῆς πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐπιδειχθείσης εὐσπλαγγίας. Ὁ Λεοπόλδος Δουξ τῆς Αὐστρίας, πολιορκῶν τὴν Σολέραν (*) κατὰ τὸ 1318, ἔστησε μίαν γέφυραν εἰς τὸν ποτ. Ἄαρ (**), καὶ διώρισεν ἐπάνω μέγα στράτευμα νὰ σταθῆ: ἐν τούτῳ ὁ ποταμὸς τῦξησεν ὑπερμέτρως, καὶ ἀνέτρεψε τὴν γέφυραν μὲ τοὺς ἐπ' αὐτὴν· ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι ἰδόντες τοῦτο τὸ οἰκτρὸν θέαμα, ἔτρεξαν ἀμέσως εἰς βοήθειαν τούτων τῶν δυστυχῶν, καὶ διέσωσαν τὸ πλεῖστον μέρος ἐξ αὐτῶν. Τότε ὁ Λεοπόλδος νικηθεὶς ἀπὸ ταύτην τὴν φιλάνθρωπον πράξιν, ἔλυσεν ἀμέσως τὴν πολιορκίαν, καὶ ἐκλείσσε τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν πολιορκουμένων. Ὁ Δουξ τοῦ Κουμβερλάνου [Cumberland] (***) μὲ φαίνεται ἀκόμη πλέον ἀξιοθαύμαστος μετὰ τὴν νίκην ἐκείνην τοῦ 1743 παρὰ κατὰ τὴν μάχην. Εἶχε πληγωθῆ, καὶ καθ' ἣν ὥραν ὁ χειρουργὸς ἐπιμελεῖτο τὴν πληγὴν του, ἔφεραν ἔμπροσθέν του ἓνα Ἀξιωματικὸν Γάλλον, τοῦ ὁποίου ἡ πληγὴ ἦτο πλέον θανάσιμος, ὁ Δουξ ἀμέσως ἐπρόσταξε τὸν χειρουργὸν νὰ τὸν παραιτήσῃ, καὶ νὰ ἐπιμεληθῆ τὸν ἐχθρὸν Ἀξιωματικόν. Ἄν οἱ μεγιστᾶνες ἐγνώριζον πόσον αἱ τοιαῦται πράξεις τοὺς κά-

(*) Soleure πόλις τῆς Ἑλβετίας, κειμένη εἰς τοὺς πρόπεδας τοῦ ὄρους Ζουρά.

(**) Ἄαρ ποταμὸς μέγας τῆς Ἑλβετίας, ὅστις ἀρχεται ἀπὸ τὸ ἕρος Κριμσέλ (Crimsel) διέρχεται διὰ τῆς Βέρνας καὶ Σολέρας, καὶ ἐκχεῖται εἰς τὸν Ῥήνον· εἰς δὲ τὴν ἄμμον, τὴν ὁποίαν ἀφίνει, εὐρίσκεται χρυσός.

(***) Ἐπαρχία παράλιος τῆς Ἀγγλίας μὲ τίτλον Δουκάτου.

μινουσι καὶ ἀξιοσεβάστους καὶ ἀξιαγαπήτους, ἀναμφιβό-
 λως ἤθελαν ἀγωνίζεσθαι νὰ τὰς μιμηθοῦν καὶ πρὸς τὸ
 θεαθῆναι, ἂν ἡ φυγή των δὲν ἤθελεν εἶσθαι φύσει μεγά-
 λι· ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὴν σήμερον
 ἡ Εὐρώπη κάμνει τοὺς πολέμους μὲ πολλὴν μετριοφρο-
 σύνην καὶ μεγαλοψυχίαν, ὥστε ἐκ ταύτης τῆς ἤδη ἐπι-
 κρατούσης διαθέσεως γαίνονται τινὲς συνήθειαι τῶντι
 ἀξιεπαίνοι, καὶ αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἐκτείνονται μέχρι
 μιᾶς ἄκρας εὐγενείας τῶν τρόπων (*). διότι ἐνίοτε εἶ-
 δομεν νὰ σταλοῦν καὶ δροσιτικὰ ποτὰ ἐν καιρῷ καύ-
 σωνος ἐκ μέρους τῶν πολιορκούντων πρὸς τὸν πολιορ-
 κούμενον Στρατηγόν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμῶς ἀπο-
 φεύγουσι νὰ ρίψωσι κανόνια εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου
 κάθηται ὁ Βασιλεὺς, ἢ ὁ Στρατηγός. Μὲ τοιοῦτον τρό-
 πον πάντοτε κερδίζει κανεὶς, μάλιστα ὅταν ἀντιφέρεται
 μὲ ἐχθρὸν φύσει γενναϊόψυχον· ἀλλὰ δὲν χρεω-
 στοῦμεν νὰ μετεργώμεθα πάντοτε τοιοῦτον τρόπον, εἰμὴ
 ὡσάκις δὲν βλάπτει τὴν ὑπόθεσίν μας· ὅθεν πρέπει
 ὁ φρόνιμος Στρατηγός νὰ ρυθμίζεται πάντοτε ἀπὸ τὰς
 περιστάσεις, καὶ ἐφ' ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ ἀσφάλεια ἢ τοῦ

(*) Ὁ Τιμούρ Βέκ ἐπολέμησε τὸν Ἰωσήφ Σοφῆ, τοῦ ὁποῦ καὶ
 κατέκτησε τὴν βασιλείαν. Εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον εἰδείξεν ὁ μέγας
 αὐτός ἄνθρωπος (ὁ Τιμούρ Βέκ) καὶ ἐν μίῳ τῆς ἐξάψεως τῶν συμ-
 πλοκῶν τὴν μετριοφροσύνην ἐκείνην καὶ εὐγένειαν, τὴν ὁποίαν νεμί-
 ζομεν τὴν σήμερον ὡς ἰδιαιτέρα πρεῖόντα τῶν συγχρόνων μας. Ἐν ᾧ
 ἐπολιόρκει τὸν Ἰωσήφ, συνέπεσε νὰ τὸν προσφέρουν πέπνας, ὅθεν ἀ-
 πεφάσισε νὰ στείλῃ μερικὸς εἰς αὐτῶν τῶν ὀπωρικῶν εἰς τὸν ἐχθρὸν
 του, ὑπεθέτων ὡς ἔργον βάρβαρον· τὸ νὰ μὴ δῶσῃ ἐν μέρος πρὸς
 αὐτὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ σπάνια ὀπωρικά, μάλιστα ἐν ᾧ ἦτο τόσοσιν πλη-
 σίον ὁ εἰς τοῦ ἄλλου· διὰ τοῦτο ἐπρόσταξε νὰ τὰ βάλουν εἰς χρυ-
 σοῦν ἀγνεῖον, καὶ νὰ τὰ προσφέρουν εἰς τὸν Ἰωσήφ· ἀλλ' αὐτὸς τὰ
 εἰδέχθη βαρβαρώτατα, καὶ τοὺς μὲν πέπνας ἐρρίψεν εἰς τὴν γῆν,
 τὴν δὲ λεκάνην τὴν χρυσὴν τὴν ἐχάρισεν εἰς τὸν θυρωρὸν τῆς πόλεως.

στρατεύματος, ἢ τῆς Ἐπικρατείας, καὶ ἀναλόγως τοῦ
κινδύνου, ἢ τοῦ χαρακτηῆρος καὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἐγ-
θροῦ. Ἄν ἐξ ὑποθέσεως ἀσθενές τι ἔθνος, ἢ πόλις
ἀσθενής, πολεμῆται ἀπὸ σκληρῶν τινα κατακτητῆν,
τότε θέλει τάχα προσέξει ἡ πόλις αὕτη, ἢ τὸ ἔθνος
τοῦτο νὰ μὴν σφαιροβολήσῃ κατὰ τοῦ μέρους, ὅπου κά-
θεται ὁ Βασιλεὺς ἢ ὁ Στρατηγός; Ἐξ ἐναντίας πρέπει
αὐτὸ τὸ μέρος νὰ ᾔηται ὁ μόνος σκοπὸς ὅλων τῶν κανονίων,

Τῶν Παροραμάτων διόρθωσις.

Σελίς 2, στίχος 10, λόγῳ, κάνας, γράφε, λόγῳ κάνας. Στίχ. 25,
πρὸς ὑπηγμένως, γράφε, πρὸς ὑπηγμένως. Σελ. 19, στίχ. 31, ἐκ τῶν
παραβάσεώς των, γρ. ἐκ τῆς παραβάσεώς των. Σελ. 23, στίχ. 17,
ἰδιοκτησίας Οὐδετερότης, γρ. ἰδιοκτησίας, Οὐδετερότης. Σελ. 24,
στίχ. 36, τῆς ξηρᾶς ἀλλὰ, γρ. τῆς ξηρᾶς ἀλλὰ. Σελ. 40, στίχ. 10,
ἦ, γρ. ἦ. Σελ. 41, στίχ. 23, φονεύει, γρ. φονεύσει. Αὐτόθι, μευ,
γρ. του. Σελ. 42, στίχ. 14, καιρὸν, γρ. καιρὸν. Σελ. 58, στίχ.
6, δικαιτοῖρα, γρ. δικαιτέρα.

Ὅσα δὲ ἄλλα παροράματα ἀπαντήσῃ ὁ ἀναγνώστης,
συγγινωσκέτω· ἀδύνατον γὰρ τὸ διόλου μὴ ἀμαρτάνειν.

Κατάλογος τῶν Φιλομούσων Συνδρομητῶν κατ' Ἀλφάβητον.

Οἱ ἐν Ναυπλίῳ.

Σύμματα.	Σώμ.
Αλέξανδρος Μαυρεκερδάτης..... 5	Εμμανουήλ Ξένος..... 4
Αναστασιος Λόντες..... 5	Εμμανουήλ Αντονιαδάκης Κρής.... 2
Αγαθόνους Μιτσιάδης..... 2	Εμμανουήλ Καλέργης Κρής..... 2
Αντώνιος Τσεύνης..... 2	Εδουάρδος Γρασίτ..... 1
Αν. Πελοζωίδης..... 1	
Αλέξανδρος Δεξιδής..... 1	Ἡγουμενάκης Νάξιος..... 1
Ανδρέας Σοφισανός..... 1	
Αθανάσιος ἱερ. Οἰκονόμ. Ναυπλίου. 1	Θεόφιλος Καίτης ἐξ Ἀνδρου..... 1
Αδριανός ἱερ. Κηρυκτοτρόπουλος... 1	Θεοφάνης Δ. Σιατιστιεύς..... 1
	Θεόδωρος Βαλσαμάκης..... 1
Βασίλειος Καλίτζης ἐξ Ἁγίου Πέτρου 1	
Βασίλειος Δραγευίης..... 1	Ἰωάννης Κολέττης..... 1
	Ἰωάν. Δαμαλῶν..... 4
Γεώργιος Μπότσης..... 2	Ἰωάννης Θεοτόκης..... 4
Γεώργιος Γλαράκης..... 1	Ἰωάννης Σελινδαλίδης..... 2
Γεωκουμάκης Ν. Τεμπουζής Ἰδρ.:.. 2	Ἰωάννης Πάγκωνες..... 2
Γεώργιος Ηραΐδης..... 1	Ἰωάννης Λυβρεσιιάδης..... 2
Γεώργιος Σκαλίδης..... 1	Ἰωάννης Ζαχαρίτζας ἐξ Ἀθηνῶν.... 1
Γεώργιος Διαμαντίδης..... 1	Ἰωάννης Φίλωνος ἐκ Λευκαδίας... 1
Γεώργιος Μαυρομμάτης..... 1	Ἰωάννης Ἰκνέπουλος..... 1
Γεώργιος Καλοῦγνωμος..... 1	Ἰωάννης Κεντουμάς..... 1
Γεώργιος Ναύτης..... 1	Ἰωσήφ ἱεροδ. τοῦ Ἁγ. Δαμαλῶν. 1
Γεώργιος Τζόκης Ἀργεῖος..... 1	Ἰωάννης Γ. Ρενιέρης..... 1
	Ἰωάννης Κοκκίνης..... 1
Δημήτριος Χρησιδής..... 2	Ἰωάννης Καράλης..... 1
Δημήτριος Βλαστός Κρής..... 2	Ἰωάννης Σταματιιάδης Σάμιος... 1
Δημήτριος Κωνσταντινίδης Βυζάντι 1	
Δημήτριος Ν. Δρόσος Τίνιος..... 1	Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης..... 3
Δαξιδ. Ἀνδριιάδης Κύπριος..... 1	Κυριάκος Μωραλῆς..... 1
Δανιήλ ἠγεύμενος τοῦ Βράχου..... 1	Κοκκαλιάρης..... 1
Δανιήλ ἀρχιδιάκονος ἐπιστάτης } τῆς Ἐπαρχίας Ἀθηνῶν..... } 1	Κ. Κριτεβουλίδης Κρής..... 1
Δ. Δισύλας..... 1	Κωνσταντῖνος Ζωγράφος..... 1
Δ. Ὀρσανός..... 1	Κ. Κυριαζίδης Τόμπρας..... 1
Δημήτριος Τεμπράς..... 1	Κωνσταντῖνος Ἀχτζελεῦ..... 1
Δημήτριος Χρυσασόπουλος Κρής... 1	
Δημήτριος Αἰνιάν..... 1	Λεόντιος Καμπάνης Ἀρχιμανδρ... 1
Δημήτριος Γουζέλης..... 1	Λύσανδρος Βυλαέτης..... 1
Δ. Παπαθανασόπουλος..... 1	

Σώμ.	Σώμ.	
Λευκᾶς Δ. Στεφάνου..... 1	Πανούτζος Νεταράς..... 4	
Λιθέριος Γιαννακόπουλος..... 1	Π. Γ. Ρόδιος..... 2	
—————		
Μανουήλ Βερνάρδος Κρής..... 2	Παρθένιος Ἱεροδιάκονος Σάμιος.. 1	
Μιχαήλ Σουτζος..... 1	Παναγιώτης Σπανόπουλος..... 1	
Μιχαήλ Μπαλασάκης..... 1	Παναγιώτης Νικολαΐδης..... 1	
Μιχαήλ Ἱερὸς Ἐξουρωλῆς ἐκ } 1	Παῦλος Διαμαντίδης..... 1	
Τραπεζοῦντος..... }	Παῦλος Καλογέννητος Κρής..... 1	
—————		
Νεόφυτος Καρύστου..... 2	Παπαθανασόπουλος..... 1	
Νικόλαος Ὀλλανδός..... 2	Παν. Α. Ἀναγνωστόπουλος..... 1	
Νικόλαος Ἰωαννίδης..... 2	Παναγιώτης Κοκκαλιάρης..... 1	
Ν. Οὐκενόμος Κρής..... 2	Παναγιώτης Καλαμαριώτης..... 1	
Νουῆτας Κάλλας..... 1	Παναγιώτης Παπᾶ Δημητρίου... 1	
Νικόλαος Σιλήβεργος..... 1	Παναγιώτης Ἰαννῆ Κυθωνιεύς... 1	
Νικόλαος Γερακάρης..... 1	—————	
Νικόλαος Καρώρης..... 1	Ράινεκ [Reineek] ..... 1.	
Ν. Ἐπιμενίδης Κρής..... 1	—————	
Νικόλαος Πιλάας..... 1	Σπυρίδων Τριχούπης..... 2	
Νικηφόρος Παμπεύκης..... 1	Σπυρίδων Μιτοξᾶς..... 1	
Νικόλαος Κεσκοροζῆς Ἰδραϊός..... 1	Σταμάτης Δεβίδης..... 1	
—————		
Ὁ Αἰδέσιμος Κάρλος Σουάν Ἀγγλος. 1	Σταῦρος Ἰωάννου..... 1	
—————		
	Στέφανος Βαλλιάνος..... 1	
	—————	
	Χριστόδουλος Μετακίδης..... 1	
	Χ. Γεώργιος Ἀντιστράτηγος..... 1	
	—————	

Οἱ ἐν Κυθήροις.

Σώμ.	Σώμ.	
Ἄνθιμος Κερνηνὸς Ἡλιουπόλεως..... 5	Διομίδης Σκουῦφος..... 5	
Ἀλέξανδρος Ἀριστοκλής..... 1	Δημήτριος Ὀλλανδός..... 1	
Ἄνδριανὸς Γ. Μευριάτη..... 1	Δημήτριος Ράλλης..... 1	
Ἄγγελος Κασσιμάτης..... 1	Δημήτριος Κωνσταντίνου Πολίτης 1	
Ἀντώνιος Νάζος..... 1	Δημήτριος Ζαφυριάδης..... 1	
Αἰκατερίνη Βανατζιάνου..... 1	—————	
—————		
Βιλέριος Στάϊς..... 1	Ἐπιφάνειος Ἀρχιμανδρίτης τῶν } 1	
Βαλέριος Μαχεριώτης..... 1	Ἁγίου Τάφου..... }	
—————		
Γεώργιος Κοντολέας..... 1	Ἐμμανουήλ Καλούτζης..... 1	
Γεώργιος Ἰ. Δαρμάρος..... 1	—————	
Γεώργιος Λιθεύνης..... 1	Ἡλίας Δενάνης..... 1	
—————		
	Θεόδωρος Καζάκης..... 1	
	—————	